

*Tanyák, ti földből vert, fölzengő
sámándobok, elzordult téli
fákat uszíthatnak-e arra,
ki István király követe s az
emlékező arcokat újhold
tündöklő ékszerével fölruházza?!*

*Hiába hívják titkok már,
hatalmas harmatokon lépdél
és lábnyoma a mindenségben
lassan elenyészik. Látom, amint
íthagyja a Tiszát, a várost.
Egy csillag vándorol a dűlön,
mintha isten ballagna a Tejúton.*

Rózsafüzér-ájtatosság Bálint Sándorért

IN NOMINE HOMINI

Az utolsó találkozás. Legyen ez a kezdet. Megérkezett a szürke furgon a napsütésben tollászkodó templomtérre. A szállítók szakszerűen kihúzták, megfogták és bevitték a koporsót a főoltár elé helyezett, fekete drapériával letakart állványra. Már fél órája tébláboltam a templomban, idézgettem-igézettem gyermekkoromat, melynek ez volt meghatározó színtere. Búcsúkat, csöndes és nagymiséket, elsőáldozást és Jeremiás siralmait, keresztuti ájtatosságot, májusi és októberi litániákat, december hajnali oratókat, „koporsós” és koporsótlan gyászmiséket, esküvőket és keresztelőket, tűzszentelést, házszentelést. Muszáj volt emlékeznem. Hamvas plébánossal az irodában váltottam néhány szót (nemrég ő is kiköltözött a temetőbe), hogy mi is legyen a templomnak adott kéziratokkal — majd odasétáltam a koporsóhoz, mert fölnyitották. (Doktor Becker Vendel kanonok jutott eszembe, akinek haláláig ministráltam a főoltárnál mindennap nyolc órákor, óvodába menet. Őt láttam életemben először ravatalon a Fogalalmi templomban. Alig ismertem rá, mert nem volt rajta ezüstkeretes szemüvege. Hat-hét éves lehettem, és ügyet sem vetettek rám a zsúfolt gyülekezetben, mert mindenki a lila reverendába öltöztetett néhai Becker Vendelt leste megilletődötten, szeppent részvétellel, a tisztelen megöregedett kanonok aszottá töppedt arcát, és áhitattal figyelték Hamvas püspököt — azóta ő is halott rég —, aki a gyászszertartást celebrálta. Bennem szégyellten is ott feszült az igazságtalanságérzet, hogy: ha valakinek, hát nekem közöm volt ehhez az emberhez, rendületlenül és rendíthetetlenül *szolgáltam* neki, cipelve a térdemig erően hatalmas és nehéz misekönyvet, válaszolván latinul föltett kérdéseire latinul, a szavak értelmét, jelentését a bemagolás miatt csupán sejtve, de nem tudva, csöngetve, amikor csöngetni kellett, bort és vizet öntve az átváltozás misztériumához az aranykehelybe, tartva az áldoztató tál-cát a maréknyi hívők — kivétel nélkül templomlakó vénasszony — szőrpelyhes, reszketeg álla alá. Szerettem volna nagyon, hogy tudja meg a gyászoló,

megrendültséget színlelő sereglet: ha valaki, hát én igazán elsirathatnám az életében csöndes, motyogós, kicsit nagyothalló, szemüveges pap bácsit, aki még azért sem haragudott meg rám, mert — micsoda szakrilégium! — megittam a mise befejezte, az *ite missa est* előtt, utánozni akarva Becker atya titokzatos tudását latinos mormogással, a hívekkel szembefordulva, keresztet vetve és a kiskancsóban maradt bort megáldva, hogy az átváltozzék számomra is Krisztus vérévé, az üdvözítő italt. S miután megittam szökén, kékszeműen, az oltárlépcsőre térdeltem, és fejemet lehajtva hosszan magamba mélyedtem számhoz szorítva összetett kezem, épp úgy, ahogyan Becker atyától láttam. *Szentül* elhittem, hogy nekem is sikerült az átváltoztatás, és Krisztus véréét vettem magamhoz, s most már a papok titkának tudója vagyok. Az üdvözültség azonban nem tartott sokáig: a vénasszonyok — a szentfazekak — akár a varjak, toporogva vártak a gyóntatófolyosón, és gonoszkodó, fogatlan nevetéssel a mennyből a földre rántottak — no, kisgyerök, finom vót-é a misebor? Becker atya nem bántott, csak mosolygott és megsimogatta a fejem. Rettenetesen egyedül éreztem magam a temetésén a tülekvő sokaságban, és igazságom kiszolgáltatottjának is.) Most is egyedül voltam veled, aki küllemre is hasonlítottál Becker atyához, de most sokaság nélkül, felnőtten, Istentől messzire kerülten. Mintha aludtál volna, ahogy anyám mondja a „szép” halottra. Tegezlek az emlékezésben, pedig sosem tettem az emlék valóságában. Nylonzsákban voltál, szürke öltönybe öltöztetve, tarkód alatt gézpárna. A balesetnek — látszatra — semmi más nyoma. Néztelek hosszan, merengve, nem zavart senki. Még üres volt a hatalmas templom, néhány egyházközségi tag szorgoskodott a visszhangos hodályban ünnepi, ideges igyekezettel. Magunkra maradtunk a főoltár előtt, akár a pap a gyóntattal. Nézttem a nylonzsákokat, benne téged, és egyszerűen látni véltem, ahogy a fagyasztottságból való fölengedés után a bomlás gázai burokká feszítik majd a zsákok a vak földben, koporsód tehertől nyögve enyésző üregében. Aztán váratlanul megjelent a keresztelő kápolnából — a sekrestyéből — sietve Hamvas plébános, és a szentségesen is profán kriptai csöndben ingerülten, szinte kiáltva és számon kérve parancsolt az itt-ott buzgólkodó egyházközségi tagoknak: nem szabad fölnyitni, nem engedélyezett, azonnal zárják le, azonnal! A szürke cájgruhás gyászhuszárok eddigi dolgukat bevégezvén már kimentek árnyékban hűsülő furgonjukhoz, nyilván cigarettázni, hát az „ártatlanokat” érte a dorgálás, a frissen beretváltkozott, parasztvoltukat mozgásukban őrző, ünnepelőbe öltözött férfiakat, akik engedelmesen megfogták a koporsófüdelet, s bár kissé ügyetlenkedve, mégis muszájból értően — mert ezek az emberek sorsuk miatt muszájból szinte mindenhez értenek — mindörökre rádzárták. Félrehúzódtam. Lassacskán gyülekezett a nép, zsúfolásig megtelt a templomhajó, megérkezett fényes autón Lékai bíboros, a primás is (azóta ő is halott), és elkezdődött a gyászmiséd. Végül a himnuszt énekelték az emberek. A többi, elföldelésed az Alsóvárosi temetőben a rozsdás kerítésű, omladozó családi sírkertecskében szüleid és három hónappal — tán annyi sem volt — korábban eltemetett feleséged, Sára néni mellé, már nem volt fontos nekem. Megbéklyózott és megbélyegzett az utolsó találkozás — nem sokkal utolsóvá lett levélváltásunk után. Hogy te nylonzsákban — és mintha aludtál volna a tarkód alá kötözött gézpárnán...

„AKI HITÜNKET NÖVELJE”

Megáldott az élet, hogy hitedben soha meg ne inogj. Ami kereszted volt, mint cirenei Simon, zokszó nélkül cipelted. Megáldott hiteddel jóanyád. Meg-

áldott eszmélésed után hinniakarásod. Születéseddel, magad szolgáló életre szánásával lényedbe, jelkedbe stigmásodott a föltámadási gyertyára rajzolt alfa és omega. A te *kivallott* hittitkod, ami létezésed, életed, gondolkodásod, cselekvésed kettős sziklapillére lett. A mindennapi halász, Simon, és a kiszemelt Petrus-Péter egy személyben. Letéteményese gyarló-esendő evilágiságnak és szentélyes túlvilági reménynek. S mindez pünkösds kegyelemben, szeplőtlen szolgálatszándékban. Az alfa a szépítetlen és szépíthetetlen népelet, amiből vétettél, s ami mégis attól volt-lehetett szép, mert szeretted a néped, s vele-általa minden életét. Az omega pedig a szakrális hagyományból tövisszorosúsan is liliomként előtündöklő transzcendencia — hitvallásod a római anyaszentegyház igéi és törvényei szerint. Úgy együtt, hogy külön, úgy külön, hogy együtt. Megtestesült egység, igazság és valóság, fájdalommal szenvedő remény, könyörgésbe átváltozott vezeklés, lelkiismeret-vizsgálat és alázatos befogadása a sárral, porral küzdelmesen küszködő, lángoló, üszkös, hamuvá széteső emberi világnak. Az alfa röghöz kötött: Szegedhez, Alsóvároshoz. Az omega a spirituális-virtuális mindenséghez: a Mindenhatóhoz, aki maga a minden, aki mindent teremtett, aki mindig és mindenütt jelen van, s aki, ha eljő a nap, ítél majd elevenek és holtak fölött. Az alfa szöged-alsóvárosinak, parasztmagyardnak látomásozott téged — akatáskás, lötyögő öltönyös, „úrivá” vedlett-emelkedett professzorságodban is. Az omega szelid és jámbor Krisztus-követőnek, ferences-bencés jezsuitának, rangrejtett fölkenntnek, reverendátlan, cingulustalan *atyának*, parókiátlan tisztelendőnek, hitednek számadó pásztorának. Az omega nem választott ki neked külön népet, sem nemzetet, mert jelképes valóságában emberiség lakozik, hitközösség etnikumok és nemzetek felett mind e világban. És te alázatos engedelemmel meghajtottad a fejed az alfa akarata előtt: összegyűjtötted, föltártad, leírtad, amit az élet és a népelet a Föld Szeged-Alsóváros nevű zugában a múltból a jelennek a jövőre hagyott. Úgy voltál foglya a tájnak, hogy végül bekerítetted karámnak, s úgy lettél benne szabad, hogy lelkének összetett végtelenségét a tényekben fölmutattad. És közben engedelmeskedtél az omega parancsának is: a szűkebb világ teljességének monstrenciájában jelenvalóként tabernákulumba raktad. Az egyszeriben az általánost, a különösben a hasonlót, az egyediben az alakultat. Szét- és elválasztottál, hogy összeköthess, összekötöttél, hogy szét- és elválaszthass. Úgy maradtál és lettél szögedi, hogy emberiségi ember maradtál-lettél, úgy tanultad magad magyardnak, népnek, parasztnak, hogy megtanultad magad más nemzetinek, más népnek, más sorsosztályúnak. Megke-rülhetetlenül, elcsalhatatlanul, kancsalatlanul láttad a kicsiben a nagyot és a nagyban a kicsit. Hitben a valóságot, valóságban a hitet, torzulásos burjánzásban, folyondáros virágzásban, barkaigézetes tavaszban, Júdás-pénzes őszenben, szirmos pünkösdben, pogány-vajákos, adventté lett téli napfordulóban. Mivel átértett és átélt meggyőződés volt a hited, nem volt benned felekezeti elfogultság. Saját hited formáját magadra tartottad fontos-kötelezőnek — másfelé fordulva a forma nem érdekelt, csak a lényeg. S a lényeg a türelmes, cselekvő hit volt neked — a szeretet. Minden és mindenki iránt. Pedig volt idő, amikor gyanakodtál félve és féltve. Amikor ama koalíciós években képviselője voltál a kereszténydemokratáknak. Elmesélted, hogyan „csábítottak” komolyan és élcelődve is sorsosaid, osztályos testvéreid, a parasztpártiak, akikről tudható-sejthető volt, tán némelyek kommunisták, s ha nem is azok, Istent-vallást elhagytak, ateisták: Darvas József, Erdei Ferenc, Veres Péter. Te aggódva kérdezted tőlük — alig hiszem, hogy „visszaéződve”,

mert idegen volt neked az évődés —, ugyan mit csináltok majd Jézus Krisztussal a kommunizmusban? Mert neked ez volt a hited miatt a legfőbb aggodalmad az új iránt — ami nem volt ellenedre, mert te is akartad. S amikor megnyugtattak — bizonyosan őszintén tették, *mert akkor még tehették* —, mosolyogva — bizonyos, hogy mosolyogtál, mert te nem tudtál nem-mosolyogni — válaszoltál az eredeti kérdésre, hogy ülj közénk: ha a cél ugyanaz, és nem sópritek ki Jézust az újból, mindegy, ki és honnét tart ugyane cél felé. Hiszen ugyanoda vezetnek a különböző utak, akár a vallásod hirdette Rómába. Ez volt a paraszti-bölcs szentenciád, és megnyugodva maradtál helyeden. És olvastál, írtál, neveltél, tanítottál. Mindennap munkádnak, hitednek áldoztál: az alfának és az omegának. Ami már úgy volt a munkád és a hited, hogy nem választottad, mert örökséged lett, s úgy lett örökséged, hogy választott és megtalált magának. Az ismerni és szeretni való szögedi nép-nemzet — és a Jóisten. Hitedben soha meg nem inogtál. Keresztjeidet — mert voltak és lettek — cipelted zokszó nélkül, mint cirenei Simon Jézusét. Hétfőtől hétfőig lejegyezted a szólást, jeles mondást, cifra káromkodást, mesét, találós kérdést, munkálkodások tudományának elmondásait, vélt és valós eseteket, történeteket, pogánykodást és bigott szokást, szemérmességet és paráználkodást, és hétfőtől hétfőig gyóntál és áldoztál másokért, mások helyett is. Úgy beszélt néped nyelvét, hogy más nem is tudtál — tán szögediessen ejtetted a németet is, miként legendás, hogy a lengyel Penderecki hanglemezét keresve *Pöndöröckit* mondtál. Pedig nem volt külsődben semmi alsóvárosiasan parasztos: inkább papos voltál, ábrándos tekintetű, finommá lett kezű. Mégsem állt rá a szád a papos-prédikációs, kenetteljes hanghordozásra. Sára néninek az *édösöm*, nőszemélynek a *kedvesöm* megszólítás járt, férfiaknak az ismeretség foka szerint keresztnev vagy a vezetéknev a foglalkozással. Ha elgondolkozva, szavakat keresve csücsörítetted, enyhén rágtad szád szélét — akkor is mosoly lapult benne, keserőségek ráncaiban is. Sarus-mezítlábas apostol voltál, aki nem hirdeti, hanem hallgatja ámuló türelemmel és kíváncsisággal a mindenféle ígéket, és köszönömöt mond értük. Megáldottad az életet, hogy hitében meg ne inogjon.

„AKI REMÉNYÜNKET ERŐSÍTSE”

Nem hallottalak, csak jó szót szólni. Nem hallottam tőled, csak jövőt. Pedig a múlt élt minden munkádban, a megőrzött múlt voltál magad is. És milyen múlt! Egyszerű voltál, gyakran ügyefogyottnak látszottál. Túl jó ember az emberek között. Semmit soha nem láttam benned és rajtad, ami az evilági érvényesülési hajszához kötne. Ha valami elismertséged, értékelésed miatt fájt is, megbocsátón szomorúvá tett csöppet, nem hiúvá, gyűlölködővé, bosszúállóvá. Mintha bosszankodni sem tudtál volna érdemtelen sérelmeid miatt. Utolsó, általam is akart könyved, *A hagyomány szolgálatában* megszerkesztése, leadása után a följárlás ellenére sem kértél szerződés szerinti járandóságul pénzt a kiadótól. A szerénység és az örömmel vállalt önkéntes aszkézis egyszerűsége életed lényege volt. Majd mégis levél érkezett, szinte dadogó, magyarázkodó, mentegetőző, hónapok múltán. Sára nagyon beteg, kórházban van, s fontos lenne ápoltatásához egy kevés előleg, ha lehet... Talán ez volt az utolsó nagyobb összeg, amit postás kivitt neked. Más író előlegkéréssel kezdi, elvárja, megköveteli. Ok-ürügy mindig van, igaz és hamis. Téged csak hitvesed halálba vezető utolsó hetei tudtak rávenni, hogy kérj. A remete

igénytelenségével éltél. Szeszt nem láttam nálad, kávéit ittunk, leginkább neszskávéit. És „csemegének” sós ropogóst tettél az asztalra — ami mindig tele volt kenyvvel, kézirattal, különnyomattal. Sokszor gondoltam: téged tán a könyveid és Isten galambalakban válladra szállt lelke táplál. Meg a zene — egyetlen luxusod. Pedig nagyothallottál. A hozzád visszatért Parkinson-kóros Sára néni is mindig kiabált a másik szobából: Andika! Andika, gyere, segíts, fölkelek! És te iparkodtál — mögyök mán, édösöm —, amint elért végre füledhez a kiáltás. A szemlélő elröstellte magát szamaritánusságod láttán. Az öregség tette volna, hogy ilyen voltál? Alig hiszem. Te mindenhez úgy közelítettél, mint a szamaritánusok. Még leplezned sem kellett, hogy az vagy. Paradoxon, hogy kicsit emiatt is hurcoltattál meg, épp te. „Politikai ügybe” keveredtél, magad hibájából, vétkéből is. Kijátszottak, besúgtak, elárultak? Oly mindegy utóbb. Sajnálta tanítvány-Júdásodat, szántad, ami több megbocsátásnál. Ma már mindenki nevetne bünödön, hogy tiltott könyvet olvastál és adtál kölcsön. Akkor a katedrádba került, idő előtti nyugdíjaztatásba — csekély, szinte megalázóan kevés járandósággal —, és bélyeges ember lettél a tudomány világában is. Arcodon rezzenését sem láttam gyűlöletnek, mint aki megérdemli, elviselte a megaláztatást, és bújtad a könyvtárat, a levéltárat, és caplattál vászonöltönyben kietlen utakon. Tetted a dolgod kétszeres erővel. Akkortól nem te jártál tanítványaidhoz, hanem azok jártak hozzád. Tán ez vigasztalt. Szomorúnak is kevészer láttalak. Hogy volt, lett volna rá okod tömérdek, gyanítom, de megdöbbsz, hogy fohászos imádságaidban, örökkön munkálkodó penitenciádban föl tudtad oldozni nagyrészüket. Egyetlen kérést jussoltál rám — tudtommal egyetlen mással is megcsztva —, akartad, szeretted volna, hogy szülővárosod *ne emlékezzen meg rólad* soha, semmilyen formában. Kibukott belőled a rejtett fájdalom, apró bosszú, tehetetlen harag — kérés formában. Az ellen testáltál, ami életed egyik lényege volt. Nem népet mondtál, hanem várost. És minden várost mindenkori „virilistái” jelképezik. Haragudtál rájuk — kimondatlan, és valószínűleg sokat küszködtél magaddal, hogy mégis megbocsáss nekik. Bizonyosra veszem, hogy magányodban sírtál is csöndesen. Utóbb töprengtem: mért akarhattad magad ellen fordítani ezzel a kívánsággal a szeretett várost, s azokat — már halóporodban —, akik addig sem szíveltek-szívelhettek? Gyermekes dac lett volna, konokság? (Mindvégig volt benned valami a gyermek ártatlanságából, naivságából.) Vagy a „virilistákért” akartál cselekedni magad ellenében? Hogy múltod után ne lehessenek „pálfordultak”? Mert nem „megvilágosodásból”, meggyőződésből, hanem érdemgyarapító taktikából cselekednének, ha emléket állítanának neked? Nem tudom, nem tudhatom a megfontolt igazat — csupán érzem, éreztem a tehetetlen fájdalmat, a szíved köré szorult tövisszorosú hegedhetetlen sebkínját. Képtelen voltam, képtelen lennék megtartani a neked tett ígéretemet, Sándor bácsi. Ez az írás is ellenemre, kérésed ellenére szól. Megalkuvás? Tömjénezés? Nem gondolom. Csupán láttatni szeretnék emlékezetemből ki- és visszavetítve hangyabolyos valóságunkban.

„AKI SZERETETÜNKET TÖKÉLETESÍTSE”

Nekem soha nem beszéltél a szeretetről. Élted. Felém is áradó bizalmadban először akkor ütköztél tükrömnek, amikor elküldtem Jézus utolsó napját az *én* olvasatomban és képzeletemben megjelenítő könyvemem, a *Koponyák hegyét*. Fájt neked, hogy ezt és így írtam Jézusról, mert egyházad vallott-

hirdetett eszméi ellen szólhatott. Megértettél mégis. És semmit nem engedtl a szeretetedből — értem. „Azért szeretlek ám” — mondtad. Talán megérezted: én a valóságban élt Jézusról akartam szűkülve írni — s nem a rá és tanaira hivatkozva kiépült római anyaszentegyház dogmás értelmezéséről. Ami, tudhatom, felekezeten belül még a huszadik századi hatalmas reformok közepette is eretnekeskedés lenne. Másodsor már elsírtad magad előttem, *Bellehem* című novellám miatt. Hogy így és ennyire profanizáltam a szeplőtelen fogantatást, a hittitkot, s vele-általa Máriát, a Magyarok Nagyszonyát. Sírtál, és én álltam előtted, mentegetőző, magyarázó, érvelni akaró szavak nélkül. Ezt a „tettemet” nem megértetted, hanem megbocsátottad. Mint ahogyan az evangéliumi atya megbocsát a tékozló fiúnak, és testvérei fölé helyezi, látszólag érdemtelenül. Sokan, tán nálad kevésbé hívő hívek el- és megátkoztak a novella miatt. Renegáttá, neofitává lettem még többek szemében. Te letörülted a könnyeidet, és mint a papok, jobbról-balról arcomhoz érintetted szertartásosan az arcod. Aztán a *Bizony nem haltok meg* című könyvem után hosszú levelet írtál. Szomorú, keserű levelet. Igazat adtál nekem. Írtad: sajnós, az a vallás sem tudja meg- és összetartani az embereket. Elképzelted, az enyémnél — hogy azt írtam le, amit fájva láttam-tapasztaltam — mennyivel nagyobb lehetett a te fájdalmaid, ami beismerésre késztetett... Testálásod mellett ez volt számomra a második (másik) jelzése lappangó elbizonytalanodásodnak. Mert tehetetlenül is őszinte „diagnózisomat” vissza *kellett* igazolnod: nincs többé *az a nép*, nincs többé *az az Isten!* Épp az, ami a te egész életed két sziklapillére volt. Az alfa és omega. Írtad: mindenben együttérző fájdalommal egyetértesz és osztozol. Hogy magad is ezt látod, tapasztalod. Nem éreztem örömet, elégtételt. Hogyan is érezhettem volna? És ekkor már hiába vettem körül az „enyhülés” sikerei, hiába jelentek meg újra könyveid, hiába emlegettek és hivatkoztak rád, hiába beszéltek hosszan életeredől-munkásságodról a televízióban, hiába tüntettek ki. Tekintetedbe költözött a kétségbeesett féltés: ágyhoz kötött, egyre betegebb feleségedé, hajszába, hívságba széledt-szédült népedé.

„ET LUX PERPÉTUA LUCEAT EI”

A többi lényegtelen. Találkozásaink, a kávé, a ropi, a nagy út Zalában, látogatás Zsombón Tombác János bácsinál (ő is halott — barázdában szenderedett el örökre). És mindegy az is, hogy miről is beszélgettek valaha Radnóti Miklóssal, hogy miért szeretted Rácz Aladárt és Szabolcsi Bencét, hogy kissé totyakos öltönyödben merre caplattál mindig sietve, hogy alig lehetett utolérni, keresztül-keszul az országban, hogy mit és miért főházkodtál kegyhelyeken, hogy hányszor és ki mindenkinek mondtad nagyothalló füledhez tölcésézve kezded: „mit mond kedvesöm?”, és mindegy, hogy mit és mennyit tudhattál magadénak, ajándéku és adományul kapottként a szertetből és a szerelemből, a házasságból és a magányból, hogy miként vigasztalt meg a te Istened, hogy megvigasztalt-e, s hogy te meg tudtad-e őt vigasztalni... Mindegy már, drága Sándor bácsi. Mivel nem ez a fontos. Fontos, hogy minden lejegyzett szavad, minden könyved, minden gyűjtött népi-szakraális kincsed a miénk lehet. Hogy a miénk lehet az, aki voltál. Suta csoda-mosolygással, félszegen, gyönyörűséges szögedi beszéddel. Póztalanul. Mindegy hunyorogtál, mint aki napba néz. Mi volt a napod? Istenes néped vagy népes Istened? Simeon lettél legvégül, aki élni még addig akart, kikönyörögve az Úrtól, hogy vakoskodó szemével láthassa még a Megváltó Gyer-

meket, hogy utána életszolgálatát letéve békében haljon meg. De mégsem le-
hettél evangéliumi Simeon. Zaklatott lelkiségben, gyötrő békétlenségben üt-
hetted el az autó — jelképeként e géppé formálódó világnak. Érezted, minél
többet sikerült tenned, annál több maradt halaszthatatlanul, áthagyományoz-
hatatlanul megcselekednivaló. Gyűjteni még a legutolsó pillanatban, rendezni
és rendszerezni az összehalmozott hatalmas életanyagot. Istápolnad közben, és
eltemetted Sárát. Végérvényesen egyedül, magadra maradtál. Magadban be-
széltél — magadnak, világnak. Zúghatott siket füledben a világi zsvaj. És
megrokkanva, megöregedve tovább kapaszkodtál, loholtál, előtted, melletted,
mögötted autó fékezett sikoltva, s te oda sem figyeltél, iparkodtál, siettél. Ta-
lán sírtad, dűnnyögted esténként a Tiszára néző erkélyről a kinti lármás
csöndnek: Éli, Éli lama szabaktani. Talán csak annyit mondtál: Uram, most
segíts. Talán semmit. Talán érthetetlenül motyogtál. Fővárosi utca lett a get-
szemani kerted. A tudósok ma egyre jobban tudják, mit teremtettél. Dicső-
séged dadogjuk, zengjük, hallod-e, Sándor bácsi — pedig te már elporladtál
ama nylonzsákban. Mondd: hogyan kell, hogyan lehet embert szeretni? Ho-
gyan kell élni, hogy csak a jóra legyen féltés bennem, csak a jóért bocsána-
tos bűnű átok, amelynek árnyéka inkább rám vetül, mint azokra, akik kiin-
gerlik? Szégyen, kudarc, kínlódás, tehetetlenség. Mintha elsistergett volna,
akár illatot permetező gázkészítmény, a falvédőkről is lekopott három szó-
fogalom: hit, remény, szeretet. Giccs, közhely, mondjuk, legyintünk -- de nem
vagyunk bölcsőbbek, nem vagyunk emberebbek. Kérdezném tőled: mi volt a
titkod — de tudom, az volt, hogy nem volt. És kérdezném még: hogyan cse-
lekedjen, hogy valóban hű maradjon magához az ember, de úgy, hogy ez a
hűség máshoz, mindenhez és mindenkizhez kösse? És visszaérkezem a kezdé-
tekhez. Eszembe jut az első találkozás.

ÖRDÖGH SZILVESZTER

Szeged első szótárírója

Szeged első szótárírója volt Bálint Sándor.

A második lett: Temesi Ferenc.

Bálint Sándor nekem mindig azt a Szegedet jelentette, ahol születtem,
18 éves koromig éltem, melynek egyetemén később négy évig tanítottam, s
melyet mégsem ismertem igazán. Szerettem a várost, lélekben most is kötő-
döm hozzá, de ha Bálint Sándorhoz mérem ismereteimet — vagy mérnék a leg-
többben, a szegediek közül — mégis, úgy érzem, hogy ezt a várost nem ismer-
tem eléggé. Az Alsóváros peremén éltem, mely városrésznek ő a szívében szü-
letett, és ma is úgy érzem, az Alsóváros az igazi Szeged, mély és titkos lé-
tével, szokásaival és nyelvével, mely nyelvet Bálint Sándornál senki sem
beszélt tisztábban. Ahogyan ő maga vall róla, ez a nyelv az ő anyanyelve
volt, és csak tudományos közleményeiben tért el tőle. Az egyik nyelvet be-
szélte, a másikat írta. Tömörkény és Móra a beszélt „szögedi” nyelvet írták,
bizonyos mértéktartással kerülve a modorosságot. Az ő írásaik éppúgy nem vál-
tak különcöskékké, mint Bálint Sándor beszéde sem, melyet természetesnek
éreztünk, és bizonyos tisztelettel hallgattunk, de sohasem éreztük *vidékieknek*.
Mintha egy régi magyar nyelvemlék szólalt volna meg az ajkán.